ĐORĐE LEBOVIĆ

Semper idem

(Részlet)[1]

Az osztályban a fiúk sorában ültem az ablak mellett, a második padban. Előttem mesüge Kanic, mögöttem Brenner Márton, egy barna hajú, szeplős sváb fiú, akinek feltűnően kajla fülei voltak, mellettem Zilahy Dezső, egy tüzérőrnagy fia, akit Budapestről helyeztek át zombori szolgálatba. Szemrevaló legénike, szép fejformával, sötét hajjal és zöld szemekkel. Észrevettem, hogy még a magasabb osztályokba járó lányok is „szemet vetettek rá", ahogy Kapi mondaná. A volt pesti diák számára mi valószínűleg unalmas vidéki gyerekek voltunk, mégis igyekezett úgy viselkedni, hogy abban ne legyen semmi fölényes. Az átlagos tanulók közé tartozott, meggyötörte őt a számtan meg a latin, akadt vele dolgom elég.

Kétszer annyi lány volt, mint fiú, de csak néhányat ismertem közülük az alsóbb osztályokból. A többiek, főleg a magyar lányok, ismeretlenek voltak számomra. Kellemetlenül éreztem magam a társaságukban, szégyenlős voltam, gyakran elpirultam, és úgy zavarba estem, hogy alig tudtam beszélni. Próbáltam kerülni őket, noha ők gyakran megszólítottak, tanácsot vagy segítséget kértek; én voltam a legjobb matematikus az osztályban. Nem tudtam őket visszautasítani, az… Meggyűlöltem volna saját magam. Kedves voltam, és ennyi. Egyikük sem tetszett, még baráti kapcsolatra sem gondoltam, nemhogy szerelmire. Mindaddig, amíg meg nem jelent Beatrix. Egy hónap késéssel iratkozott be, októberben érkezett a szüleivel valahonnét Magyarországról. A női padsor első padjába ültették, az ajtó mellé. Már az első napon vonzott. Alacsony volt, mint Minnie Mouse, ugyanolyan finom, törékeny termet, a haja világosszőke, a nyaka hosszú, az arca keskeny, az ajka piros. Parázsló fekete szeme kerekre nyitva. Onnan, ahol ültem,

zavartalanul tanulmányozhattam, és minél többet néztem, annál jobban tetszett. Észrevettem, hogy visszahúzódó, bezárul, mint a mimóza, ahogy anyám mondaná, és nem szívesen bocsátkozik párbeszédbe. Minket, akik a férfisorban ültünk, egyáltalán nem vett észre, egyetlenegyszer sem viszonozta a pillantásom. Nem vette észre, hogy nézem, vagy talán közömbös volt irántam.

Nagy bajban voltam, nem volt bátorságom megszólítani, ezért úgy döntöttem, hogy kerülőúton közelítem meg, „kézi postán" keresztül. Az osztályban a pad alatt megállás nélkül köröztek a levelek, óráról órára, kézről kézre jártak, míg el nem jutottak a célszemélyhez. Ezt írtam a cédulára: „Szia! Találd ki, hogy ki vagyok!", és elküldtem a levelet. Amikor megkapta, nem fordult hátra; úgy tűnt, nem fog válaszolni. Tévedtem. Néhány perc múlva a kezemben tartottam a levelét. Ugyanolyan rövid volt, mint az enyém: „Szia! Eltaláltam?" Küldtem még egy levelet, az előzőnél is rövidebbet: „Honnan tudtad?" Nagyon gyorsan megérkezett a válasz: „Szüntelen bámulsz". A következő levelem: „Szemfényvesztés. Máder Verát bámulom szüntelen, de születésemtől fogva kancsal vagyok." Máder Vera volt a legcsúnyább lány nemcsak a mi osztályunkban, hanem az egész gimnáziumban, sőt valószínűleg a városban is. István batya kedvenc mondása így hangzott: „Ha a zsidó buta, rettentő buta; ha a zsidó lány csúnya, rettentő csúnya". Azonnal megérkezett a válasz Beatrixtól: „Ha őt bámultad, miért nekem írtál? Ez is szemfényvesztés?" Az én levelem: „Minden káprázat és szemfényvesztés. Úgy gondolod, hogy mozdulatlanul ülsz a padban, pedig óriási sebességgel forogsz a saját tengelye és a Nap körül forgó Földdel együtt. A nap vakító fénye is káprázat: fehérnek látszik, pedig hét különböző színből áll."

Az akadályok ledőltek, nyitva állt előttem az út. A pad alatti levelezés folytatódott, az üzenetek nap mint nap jöttek-mentek, néha rövidek voltak, máskor tele volt írva a füzetből kitépett egész oldal. Leveleztünk tanárokról, könyvekről, filmekről, zenéről, az álmainkról és az ábrándjainkról. Egy egész hónap elmúlt így, s akkor az irodalomórán megnyitottuk a szerelem témáját.

Az irodalmat Lineberger tanárnő tanította, egy fölöttébb alacsony termetű, görnyedt, csúnyácska nő, aki azonban szellemiekben rendkívül

gazdag volt. Sok diákját átvezette az aranykapun a képzelet és a költészet világába. Rá vonatkozott Beatrix egyik megfigyelése, melyet megőrzött a Kék füzet. „A testi szépség nem fontos, az merő véletlenség. A lélek szépsége a legfontosabb." Ezen a kettőnk számára talán sorsdöntő órán Lineberger Márta Petőfi Sándor szerelmi költészetéről tartott előadást. Az ihletett monológ hatására ezt írtam Beatrixnak: „Élettelen és semmis minden, amit nem jár át a szerelem." A válasz csak a következő órán érkezett meg: „A jóság sokkal több, mint a szerelem. A jóság tökéletesíti az embert, az önző szerelem viszont elrontja és lealázza." A válaszom így hangzott: „Semmi sem ritkább az igazi jóságnál, még azok is, akik jónak hiszik magukat, általában csupán kedvesek vagy belátók." Aznap nem kaptam több üzenetet. Másnap latinórán érkezett egy levélke, amelyet valószínűleg otthon írt, az előző este: „Gondolkodtam – még nem vagyok érett az igazi szerelemre. Meghagyom jobb és szebb időkre". Tíz perc múlva megkapta a választ: „Ha folyton halogatod a szerelem elfogadását, úgy jársz, mint a paraszt, aki útja közben egy folyóhoz ért, és várta, hogy elfolyjon, de a folyó folyik, és örökre folyni fog." A válasz érdekes módon most nem késett: „Nagyon szépen kifejezted, mégsem győztél meg." A válaszom: „Nem engem, hanem Horatiust illet a dicséret, lásd Latin olvasókönyv, 57. old., a fordítás azonban az enyém." Öt perc múlva megkaptam Beatrix legszebb levelét: „Ha Horatius mondta, akkor mégis meggyőztél."

Vasárnap délután sétáltunk először együtt, kézen fogva. Úgy éreztem magam, mintha nem is az volnék, aki vagyok. Könnyedén, szabadon, fesztelenül beszéltem, anélkül, hogy megrágtam volna minden szót. Észrevettem, hogy Beatrix is természetesen, spontánul viselkedik, nagylányos kényeskedés nélkül, amit utáltam. Egyre gyakrabban sétáltunk együtt, és egyre jobban vártuk az alkalmakat. Felfedeztük, hogy sok közös vonásunk van, az érdeklődési körünk meglepően hasonló volt.

Egy délután a vasútállomás mögötti üres parkban találtuk magunkat. „Megcsókolhatsz", mondta Beatrix, „itt senki sem lát bennünket".

Bajban voltam. Fogalmam sem volt, hogyan kell csókolózni, nem volt mellettem Kapi, hogy útba igazítson, és nem volt mellettem Annuska sem, aki majdnem a szeretőm lett, hogy leckét adjon. Úgy csináltam, ahogy tudtam, átkaroltam Beatrixot, és ajkamat gyöngéden az övére helyeztem. Észrevet-

tem, hogy a szeme csukva van, s az arcán elömlött a boldogság rózsaszín mosolya. Talán tévedtem, talán másképp kellett volna csinálni, mindegy, elégedett voltam. Immár nem fért hozzá kétség, hogy szerelmes vagyok, és elöntött a boldogság, hogy végre velem is megtörtént ez a csoda.
A szerelem első napjaiban csodaszépnek láttam a világot; Beatrixon kívül voltaképpen semmit sem vettem észre. Elfeledkeztem az egyre közeledő télről, a muszos apámról és mostohaapámról, István batya raboskodásáról, a fenyegető újság- és rádióhírekről. Egy napon mintha sötét felhő vonult volna át örökké derűs egemen. A biológiaórára várva, mely késve kezdődött, megkérdezte tőlem Zilahy, hogy járok-e Beatrixszal? Meglepett, mert Zilahyt tartózkodó fiúként ismertem, aki nem avatkozik be mások dolgaiba. „Nem vagyok benne biztos", hangzott kétértelmű válaszom. „Ne vedd tőlem rossz néven", mondta, „nem akarok beleszólni, de nem lennék jó barátod, ha nem mondanám meg azt, amit tudok. Beatrix apja a magyar katonai titkosrendőrség ezredese. Tudnod kell azt is, hogy ez ugyanaz, mint a német Gestapo." Megköszöntem Zilahynak, hogy értesített, de nem vettem őt komolyan. Nekem nem volt fontos, hogy kicsoda-micsoda Beatrix apja. Sokkal jobb elfelejteni, hogy ki vagyok, és hogy milyen időket élünk. És csak szerelmesnek lenni.

Néhány nappal a katolikus karácsony előtt a pótunokatestvérem, Rozália megvárt a gimnázium előtt. Vonzó volt a rövid mentéjében meg a kucsmájában, mely alól csábítón kikandikált két világosszőke hajfonata.
– Maca néni üzeni, hogy okvetlen elgyere az ünnepi ebédre karácsony első napján – mondta.
– Hát jó – válaszoltam. Nem tudtam eltitkolni kelletlenségemet, ezért Rozália hozzáfűzte:
– Kérlek, ne csapj be bennünket! Megsértődnek a nagynénéid.
– Rendben, ott leszek – ismételtem meg határozottabban.
Egy darabon együtt mentünk. Rozália karon fűzött, mint rég, amikor együtt sétáltunk a Sztapári úton, igaz, akkor sokkal fiatalabbak voltunk.
– Meg szeretnélek kérni valamire – mondta, és a hangjából éreztem, hogy előre elkészített szöveget mond. – Egy nagyon kis szolgálatra kérlek, icipicire, meg se fogod érezni.

Sejtettem, hogy a szolgálat, amire meg fog kérni, nem lesz egészen jelentéktelen, és hogy nagyon is meg fogom érezni, de azt is rögtön tudtam, hogy ráállok.
– Miről van szó? – kérdeztem. Rozália megállt, egyenesen a szemembe nézett, és igyekezett nagyon fontosnak látszani.
– Járok valakivel – mondta jelentőségteljesen, mintha az év hírét közölné velem. Úgy tettem, mintha meglepődnék, ebben volt gyakorlatom.
– Tényleg? – kérdeztem, három kérdőjellel, ahogy Sztív Szten mondta volna. – És a nagynénéid tudják?
– Egyelőre nem. Még csak kóstolgatjuk egymást. Érted?
– Okos. Sietségre semmi ok. Az ilyen viszonyokban nagyon óvatosnak kell lenni – mondtam. Játszom az eszem, bölcs tanácsokat osztogatok, mintha szakértő lennék szerelmi kérdésekben, pedig valószínűleg sokkal kevesebbet tudok e téren, mint Rozália.
– Szeretném, ha megismernéd, és ő is látni szeretne téged. Meghívlak, gyere velünk moziba vasárnap délután.
– Rendben.
– Ő fodrász- és borbélyinas. Nem zavar?
– Dehogy. Ott leszek.
– Van még valami, amit tudnod kell… Én azt mondtam neki, hogy a bátyám vagy.
– A bátyád? – ezúttal nem kellett tettetnem a meglepettséget.
– Voltaképpen az unokabátyám. Légy szíves, ne árulj el.
– Ne aggódj – feleltem, igyekezvén meggyőző lenni. Rozália arcon csókolt, az én fejemen pedig átfutott: átkozott egy cselszövés, kellett ez nekem…
Vasárnap négykor ott voltam a „Narodni" mozi bejáratánál. Rozália meg a fiúja már vártak. Ha nem tudtam volna, mi a foglalkozása, első látásra eltaláltam volna. Igazi „stuccer", ahogy Adolf papa mondta volna. Kiöltözve, a frizurája fényesre nyalva, alig serkenő bajusszal, „mintha skatulyából húzták volna ki" (ez is Adolf papa kifejezése), árad belőle a pacsuli. Keményen megszorította a kezem. „Zoltán vagyok", mutatkozott be, „a barátaim Zolinak szólítanak".
Fecsegős volt, ami nem lepett meg: a szószátyárság minden igazi borbélyt jellemez. A moziban nem tette-vette magát, megkönnyebbültem, hogy nem is olyan szörnyű, mint gondoltam. Annál jobban meggyö-

tört a film, „hazai sorozattermék" Jávor Pállal, a magyar Clark Gable-lel a főszerepben. Szomorkás történet, olyan, mint Kapi piacon vásárolt olcsó ponyvaregényei, magamtól sose szántam volna egy ilyen kotyvalékra két órát az életemből. A pótunokatestvéremért azonban sokkal nagyobb áldozatot is hoztam volna.
Amikor kiléptünk a moziból, Zoli nagylelkűen felajánlotta, hogy megvendégel bennünket a Slon kávéházban. Elutasítottam a meghívást, mondván, hogy középiskolásoknak tilos nyilvános helyeket látogatniuk; magamban beláttam, hogy a szigorú gimnáziumi magatartási szabályoknak néha jó oldaluk is van. Rozália azt javasolta, hogy menjünk cukrászdába. Az ő meghívását nem utasíthattam el, értettem, fontos neki, hogy egy darabig velük legyek.
– Van itt a közelben, a Bajai úton egy príma cukrászda – mondtam. A Grünbergerre gondoltam, mely a város legjobb cukrászdájának hírében állt.
Újsütetű ismerősöm elfintorodott:
– Szóba sem jöhet! – fortyant fel. – Büdös zsidó lyukakba nem teszem be a lábam! – jelentette ki undorodva.
A pokolgép ütni kezdte a másodperceket. Rozáliára néztem. Hevesen ingatta a fejét, arcán kétségbeesett riadalom, mint akivel az imént közölték, hogy süllyed a hajója. Hangtalanul mozogtak az ajkai, de én minden szavát értettem: „Kérlek, hallgass, ne árulj el!" Nem árultam el, visszafogtam magam, és vártam, mi lesz.
Elmentünk a főutcai Konditoreibe. Zoli nagyvonalúan rendelt, teát, krémest, indiánert, gesztenyepürét. Meg akarta mutatni, hogy van pénze és nem sajnálja a pénzt a barátaira. Hülyén viccelődött a kuncsaftjai számlájára, elmesélte a pletykákat, amelyeket munka közben hall nap mint nap. Rozália főként hallgatott, engem azonban furdalt az átkozott kíváncsiság. Nem tudtam ellenállni, hirtelen rákérdeztem:
– Zoli, mi kifogásod van neked a zsidók ellen?
Nem lepte meg a kérdés, ellenkezőleg, mintha alig várta volna.
– Nincs nekem semmi kifogásom a zsidók ellen, nekik van kifogásuk énellenem, mert én goj vagyok számukra. Tudod mit jelent ez az ő pogány nyelvükön?

– Fogalmam sincs.
– Azt jelenti, hogy gané! Szar! Mi, keresztények dögök vagyunk számukra, akiket minél előbb el kell takarítani. És folyton azon vannak, hogy ezt meg is tegyék.
– Hogyan?
– Mindenféle varázslatokat művelnek, hogy megzavarják az eszünket és bűnbe kergessenek bennünket. Azt szeretnék, hogy mi egymást gyilkolásszuk.
Eszembe jutott, hogy István batya kétfajta embert ismert: az okosakat, akik tudatlannak tartják magukat, meg a tudatlanokat, akik okosnak hiszik magukat. Nem volt vitás, hogy Zoli melyik csoportba tartozik. Rozália szemrebbenés nélkül bámulta a falat, a szeretőjelöltje pedig ontotta a szavakat, örült, hogy rátalált egy tudatlanra, akit meg kell világosítani.
– Volt a nagynénémnek egy szomszédja, aki zsidó lányt vett feleségül. A lány katolizált, és vezekléskép elmondta, hogy milyen varázslatokat csinálnak a zsidók. Például, ha a keresztény ház falát bekenik a róka füle mögötti zsírral, akkor a háziak olyan ravaszak lesznek, mint a róka. A farkas epéjéből zsírt készítenek, amitől kegyetlen és vérszomjas lesz az ember, a kígyónyelv és a denevérszem keverékéből pedig varázskenőcsöt nyernek, amitől a háziak megvesznek, annyira gyűlölni fogják egymást.
Egek, gondoltam, ha a butaság fájna, akkor ez a Zoli most fetrengene a fájdalmaktól. Azonban sajnos nem fáj, nincs szaga és nem hólyagzik fel tőle az ember nyelve. Zoltán, a fodrász- és borbélysegéd a kuncsaftok borotválása vagy fésülése közben következmények nélkül járatja a száját, az ostoba hazugságaival megfertőzi az értelmüket és a gyűlölet mérgező csíráit terjeszti.
A beszélgetőtársamnak be nem állt a szája:
– A zsidók istentelenek, nem hisznek a lélek feltámadásában, sem az utolsó ítéletben, sem a pokolban, és úgy tartják, hogy büntetlenül vétkezhetnek. A nagyapám mesélte, hogy annak idején a falujában lelepleztek a zsidókat, amint szentségtörő tésztát gyúrtak. Lemészárolják a keresztény csecsemőt, a vérét összekeverik liszttel meg vízzel, és tésztát sütnek belőle, amit „macesznak" neveznek, ami zsidóul azt jelenti, hogy „az ördög tésztája".

Egyszer régen megkérdeztem István batyát, miért mondják egyesekre, hogy „buta, mint a bárd". Nem tudtam, mi az, hogy bárd. „A bárd fejsze, amivel régen lenyakazták az embereket. A butaság olyan, mint a bárd, mert lenyakazza az embereket".
Hazakísértem Rozáliát. Útközben sírt, én azonban hallgattam, nem akartam nyomást gyakorolni rá.
– Szakítok vele – mondta, amikor már közel voltunk a házukhoz –, nincs más választásom. Mégis, sajnálom.
Ezen a ponton már beavatkozhattam:
– Ne sajnáld! Sokkal többet nyertél, mint amennyit vesztettél. Voltaképpen semmit sem vesztettél – mondtam.
– Talán megváltozna, ha meggyőznéd – fogta könyörgőre Rozália. Megpróbált legalább szemernyi reményt kiharcolni magának. Én azonban félbeszakítottam. Haragos voltam és magabiztos, és úgy éreztem, hogy tudnia kell az igazságot:
– Az antiszemita nem meggyőzhető, és nem lehet jobb belátásra bírni. Hivatkozhatunk a lelkiismeretre, a tízparancsolatra, a felebaráti szeretetre, mit sem ér, a butaság lesújt, mint a kő.

Szentestén sűrűn hullani kezdett a hó. Reggel fehér takaró alatt ébredt a város. Amikor megérkeztem Újkériékhez a karácsonyi ebédre, Teri pótnagynéném ragyogva fogadott:
– Milyen nagylelkű az Isten, hát nem? Gyönyörű karácsonyunk van – mondta. Bólintottam, hogy az Isten tényleg nagylelkű, nem akartam elrontani Teréz jó hangulatát. A bátyám nemrégiben felhívta rá a figyelmemet, hogy még istenesebb lett, mint volt. – Látod, hogy lealjasodtak az emberek, ugye? – mondta, miközben leráztam a havat a télikabátomról meg a diáksapkámról. – De Krisztus ismét eljön és ítélni fog a bűnösök fölött, akik úgy elszaporodtak, mint a sáska.
A nagy karácsonyfa mellett, mely üveggömbökkel, színes gyertyákkal, arany meg ezüst girlandokkal és tarka szaloncukrokkal volt földíszítve, a mostohaanyám fogadott. Jobbról-balról arcon csókolt. Megdöbbentem. Mi történik? – töprengtem aggódva. Jó kedve volt, és e percben szebbnek tűnt, mint a fiatalkori fényképein.

– Jó hírem van számodra – jelentette ki ünnepélyesen. – Apádat áthelyezték a konyhára.
– Tudom – mondtam –, már egy hónapja is ezt írta.
– Nem, nem – csóválta meg szép fejecskéjét. – Ez friss hír. Egy hónappal ezelőtt a muszosok közt lett szakács, most pedig áthelyezték a tábori konyhára, a rendes katonasághoz. Ez nagy szerencse.
Megpróbáltam tükrözni a nagy szerencsét, habár nem hittem benne. A szerencse az én számomra megbízhatatlan volt és csalóka: amikor a mostohaapámra rámosolygott a szerencse, és kis híján milliomos lett, a legnagyobb nehézségek és problémák következtek, amikor pedig István batyámat az a balszerencse érte, hogy börtönbe csukták, tulajdonképpen szerencséje volt, az életét nyerte el azzal, hogy nem vitték el a keleti frontra.
Miközben a szerencséről merengtem, észrevettem, hogy a két nővér jelentőségteljes tekinteteket vált egymással, mintha azt mondanák: nahát, ilyen ez a fiú. Hallgattam, a mostohaanyám pedig megkérdezte, hogy hol a kokárdám.
– Milyen kokárda? – válaszoltam kérdéssel. Tudtam, miféle kokárdára gondol, csak azért kérdeztem, hogy időt nyerjek.
– Nem tudod, mi az, hogy kokárda? – rökönyödött meg a mostohaanyám, és hozzáfűzte: – Istenem, te gyerek, hol élsz te?
Közbeszólt Teri, talán a védelmemre akart kelni.
– Hogyne tudná, csak elfelejtette kitűzni.
Azt hittem, ezzel vége ennek a jelenetnek, de nem, Teri hozott egy krepp-papírból készített piros-fehér-zöld kokárdát.
– Tűzd a zakód hajtókájára – mondta a mostohaanyám, és nyújtott egy biztosítótűt. Nem akartam alkudozni és kifogásokat keresni, nem volt értelme.
– Nem akarom – mondtam. A beszélgetés így folytatódott:
MOSTOHAANYÁM: Hogyhogy nem akarod? Hiszen magyar vagy.
ÉN: Nem vagyok magyar. Én zsidó vagyok.
TERI: Olyan nincs. Vagy magyar zsidó, vagy szerb zsidó. Dönts.
ÉN: Jó, ha muszáj, akkor amőba zsidó vagyok.
MOSTOHAANYÁM: Te szemtelen! Az apád magyarnak tartja magát. Ha megtudja, hogy nem akartad kitűzni a kokárdát, nem fog örülni.
A két nővér várta, hogy mondjak valamit, de én hallgattam.

TERI: Nem szereted a magyarokat?
ÉN: Nem.
TERI: Dehát miért nem, az istenért?!
ÉN: Azért, mert magyar csendőrök gyilkolják halomra a szerbeket meg a zsidókat.
TERI: Ez nem igaz!
ÉN: De igaz. Mindenhol holttestek hevertek.
TERI: Azok csetnikek voltak.
ÉN: Szántó Jánost egy magyar katona átdöfte szuronnyal. Ő nem volt csetnik. Maga ezt ugyanolyan jól tudja, mint én.
MOSTOHAANYÁM: Sose tudni.
Hallgattam, nem volt több mondanivalóm. Rozália mentett meg, belém karolt:
– Mutatnom kell neked valamit! – mondta fontoskodva, és menet közben a fülembe súgta: – Szakítottam Zolival. Most sokkal jobban érzem magam.
Ebédre is maradnom kellett, a két nővér nem engedett el. A kokárdaügyet elfelejtettük, vagy úgy tettünk, mintha nem emlékeznénk rá. Ebéd közben a mostohaanyám mintegy mellékesen, óvatosan megkérdezte:
– Igaz, hogy van barátnőd?
Csodálkoztam, hogy honnan tudja, nem válaszoltam rögtön. A bátyámra néztem, aki nemet intett a fejével, én pedig csökönyösen tagadtam:
– Nem igaz.
A mostohaanyám elnevette magát, ragyogott a boldogságtól:
– Kár titkolózni! Az egyik osztálytársnőd anyja állandó kuncsaftom. Mindent tudok. Beatrixnak hívják, nem igaz?
– Magyar lány! – ujjongott Teri. Beismertem, hogy az. – Jaj de örülök! Remek választás! – lelkesedett tovább a pótnagynénám. Hallottam, amint a bátyám gúnyosan vihog. Felmérgedtem:
– Mi abban olyan jó, hogy magyar? – morogtam, és már abban a pillanatban észbe kaptam, hogy az ördögbe is, egyre jobban hasonlítok a morcos öregapámhoz.
– Na ne… – mondta a mostohaanyám békülékenyen. – Ne kapd fel rögtön a vizet. Mi abban olyan rossz, hogy magyar?

– Nekem mindegy… – feleltem, mi mást mondhattam volna.
Ebéd után bementem apám dolgozószobájába. Félhomály fogadott. Nem kapcsoltam fel a villanyt, csak széthúztam az ablakon a függönyt. A téli délután korán leereszkedő alkonyata. Az üres Sztapári út és az elhagyatott, néptelen Vásártér a mély hó alatt. Elnéztem a kövér hópelyhek forgatagát, és a sűrű hófátylon át észrevettem egy mozdulatlan emberi sziluettet. Magas, arctalan, az ablakban áll, felém fordulva. Hátrahőköltem és a falnak támaszkodtam; hallottam, amint sebesen kalapál a szívem. Apám kedvenc festményére esett a tekintetem. A barázdált út, a magányos utazó és a háttérben a sötét erdő. Egész közel hajoltam a vászonhoz, életjeleket kerestem, hátha van olyan, amit eddig nem vettem észre. Semmit sem találtam. Az erdőre szegeztem a tekintetem. Úgy tűnt, mintha a nagy bükkfák eltávolodnának egymástól, és utat nyitnának számomra az erdő mélyébe. A tekintetem akadálytalanul haladt előre a térben. Hóbuckák, kopasz fák, megcsonkított fatörzsek, lerombolt földszintes épületek, feketére égett gerendák, felfordult szekerek, felmeredő kocsirudak, felhasított hasú lovak, véres, feldarabolt emberi tetemek, mind egyenruhában. Egyet kivéve, akin fehér köpeny volt véres foltokkal, s egy félbevágott, csonka fatörzsre támaszkodott. Felismertem apámat. Vértelen arc, tágra nyílt, üveges szemek. Amelyek rám merednek.
Menekültem, hátráltam a térben, vissza apám dolgozószobájába és a téli délután alkonyatába. A festmény előtt álltam, nem vettem le a tekintetem az elcsigázott, magányos utazóról. A kép eltünedezett a könnybe lábadt szememben. Ismeretlen forrásból fakadó könnyek voltak. Amit eddig csak sejtettem, azt most biztosan tudtam. Az apám halott.

RADICS Viktória fordítása

JEGYZETEK

[1] Đorđe Lebović *Semper idem* című regénye megjelenés előtt áll a Forum Könyvkiadónál.